

Waldhauser, Jiří

Železářská redukční pec z Nejdeku (okr. Břeclav)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1973-1974, vol. 22-23, iss. E18-19, pp. 322-325

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109150>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Halštátskými a laténskými lignitovými kruhy se podrobně zabýval O. Rochna.⁷ Rozdíl mezi nimi spočívá nejen v jejich provedení, ale i v jejich geografickém rozšíření. Halštátské kruhy jsou převážně větší a jejich tyčinka o velkém průřezu je profilovaná. Laténské lignitové kruhy jsou menší a jejich tyčinka má průřez podstatně menší a je hladká. Halštátské kruhy se soustřeďují především v horním Porýní a ve Švýcarsku, z východohalštátské oblasti, ke které Morava náleží, uvádí O. Rochna pouze nález z Býčí skály. Pochází odtud typický profilovaný halštátský lignitový kruh,⁸ celý nález však v moravském prostředí ojedinělé postavení. Laténské lignitové kruhy se vyskytují převážně ve středoevropské oblasti s hlavním výskytem v Čechách.

Poloha lignitového kruhu z Moravského Krumlova na levé ramenní kosti je typickou dislokací těchto kruhů v keltských hrobech.⁹ Na základě této skutečnosti a tvaru kruhu je možno konstatovat, že se jedná o laténský lignitový kruh. Tyto kruhy jsou na keltských pohřebištích typickým představitelem stupně LT-B2.

Popsaný hrobový celek je tedy možno, podobně jako druhý sousední hrob, datovat do stupně LT-B2. Jak dokládají starší nálezy keltských hrobů z této lokality,¹⁰ jedná se pravděpodobně o součást většího pohřebiště.

Při datování hrobu do stupně LT-B2 je neobvyklou skutečností přítomnost halštátské keramiky. V keltských hrobech a především pak na sídlišťích se sice běžně setkáváme s ručně vyrobenou keramikou halštátského charakteru, tato je však prostých tvarů a je nedílnou součástí laténské keramické produkce. V našem případě však jde o typickou halštátskou keramikou.

Pro posouzení této skutečnosti je především nutné upozornit na některé hrobové celky z keltských pohřebišť na jihozápadním Slovensku. B. Benadík odtud uvádí několik hrobových celků (Velká Maňa, Trnovec nad Váhom — Horný Jatov, Bajč-Vlkanovo), kterými dokládá dotek mladohalštátského obyvatelstva s keltským osídlením.¹¹ Zvláště v hrobě č. 22 ve Velké Maně se vyskytl obdobný keramický tvar jako v Moravském Krumlově.¹² Podobné hrobové celky se vyskytují i na území východního Slovenska (Cejkov),¹³ Maďarska (Rozvagy)¹⁴ a severozápadního Rumunska (Ciumesti).¹⁵

Hrobový celek z Moravského Krumlova je tedy dokladem k otázce přežívání halštátské hmotné kultury do doby laténské. To ovšem podle mého názoru v žádném případě nemusí znamenat, že se jedná zároveň i o doklad přežívání halštátského obyvatelstva. Skutečností však je, že podobné hrobové celky z jiných území se takto interpretují.

Miloš Čizmář

Das latènezeitliche Grab aus Moravský Krumlov, Bezirk Znojmo. (Zur Verkehrsfrage zwischen der hallstattzeitlichen und keltischen Umwelt)

Die Publikation des älteren Fundes von einem Skelettgrab, das ein mit der Hand erzeugtes Gefäß (Abb. 5:3), ein Bruchstück der Tasse, einen Bronzering (Abb. 5:1) und einen Lignitring (Abb. 5:2) beinhaltet. Das Gefäß und das Bruchstück der Tasse ist in die ältere, beziehungsweise in die mittlere Stufe der Horákov-Kultur einzuordnen, der Bronzering ist nicht genügend chronologisch empfindlich. Die Dislokation im Grab (auf dem linken Armknochen) und eine typische Form datieren den Lignitring und dadurch auch das ganze Grab in die Latènezeit (Stufe LT-B2). Etwa zwei Meter vom Grab entfernt wurde ein weiteres keltisches Grab von derselben Stufe festgestellt.

Die latènezeitlichen Gräber mit der hallstattzeitlichen Keramik kommen auch auf den anderen Gebieten (die Südwestslowakei — Velká Maňa, Trnovec nad Váhom — Horný Jatov, Bajč-Vlkanovo, die Ostslowakei — Cejkov, Ungarn — Rozvagy, das Nordwestrumänien — Ciumesti) auf und sind zum Beweis des Überlebens von hallstattzeitlichen Bevölkerung in die Latènezeit interpretiert (B. Benadík). Sicher jedoch beweisen sie nur das Überleben der materiellen Kultur.

M. Č

Železářská redukční pec z Nejdek (okr. Břeclav)

Z novějších archeologických výzkumů pochází z jižní Moravy několik železářských zařízení (např. Plaveč, Bezkov). K doplnění lze uvést nález železářské redukční pece z bývalé Czuczukovy

⁷ O. Rochna, Hallstattzeitlicher Lignit- und Gagat-Schmuck. Zur Verbreitung, Zeitstellung und Herkunft, Fundberichte aus Schwaben N. F. 16, 1962, 44 ad.; *tjž*, Zur Herkunft der Manchingener Sapropeit-Ringe, Germania 39 1961, 329 ad.

⁸ Laskavé sdělení J. Nekvasila.

⁹ J. Břeň, Černé (švartnové) náramky v českém latěnu, Sborník NM IX, 1955, 27; O. Rochna, op. c. 340.

¹⁰ J. Filip, op. c. 402. Zde uvedena starší literatura.

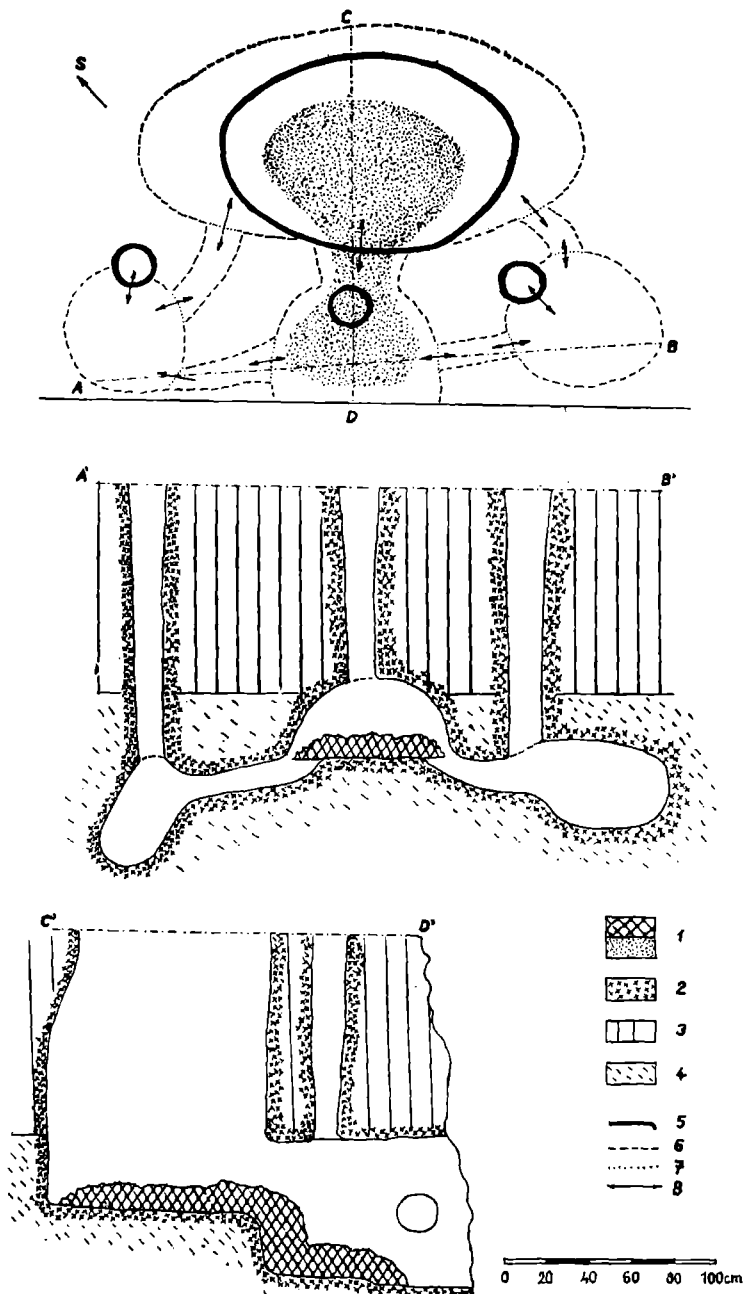
¹¹ B. Benadík, Chronologické vzťahy keltských pohrebisk na Slovensku, SIA X, 1962, 342 ad.; *tjž*, Obraz doby laténskej na Slovensku, SIA XIX, 1971, 472.

¹² *Tjž*, SIA X, 1962, obr. 2: 6.

¹³ *Tjž*, Mladohalštátské nálezy v dobe laténskej, Archeologické štúdijské materiály I, 1964, 85 ad.

¹⁴ I. Hunyadi, Die Kelten im Karpatenbecken, Budapest 1942, Taf. IV, V.

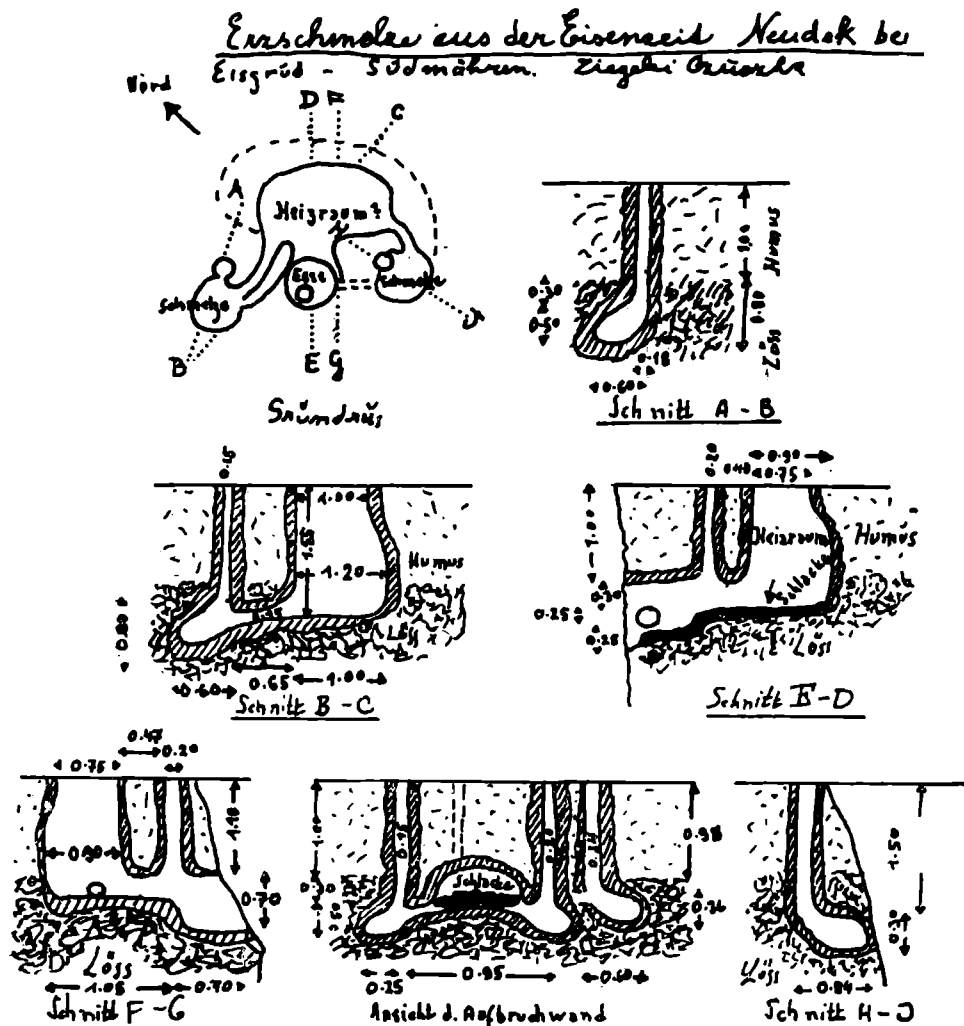
¹⁵ V. Zirra, Un cimitir celtic in nord-vestul Romaniei, Ciumesti I, Maranures 1967, 48 ad.

Obr. 6. Nejdek (okr. Břeclav). Plán a profily železářské redukční pece z výzkumu ing. E. Gebauera v roce 1929. Vysvětlivky: 1 — struska nebo lupina (nahore v profilu, dole v plánu); 2 — vypálená hlína; 3 — humus (?); 4 — spraš; 5 — původně nadzemní otvory; 6 — schematické znázornění ve spraši vyhloubených vzduchových kanálků; 7 — ústí kanálků; 8 — možnosti přívodu a odvodu vzduchu a zplodin redukce. Měřítko 1 : 20

cihelný u Nejdku nedaleko Břeclavi, kterou prozkoumal ve dnech 6.—8. 7. 1929 archeolog-amatér ing. E. Gebauer, tehdy konzervátor v severočeském „Úřadě pro vlastivědný výzkum Sudet“ v Jablonci n./N. Z výkopu pochází podrobná měřičská dokumentace (originál na obr. 7) a popis objektu v Gebauerově Náleзовém deníku č. 2. Bohužel v důsledku poválečných stěhování nelze identifikovat v deníku zmíněné keramické zlomky a strusku, uložené dnes spolu s ostatním archeologickým materiálem z Gebauerových výkopů na jižní Moravě (např. Milovice) v mikulovském muzeu.

Železářská redukční pec byla zahlobnena zčásti do vrstvy ornice, z větší části však do spraše. Vlastní redukční prostor, kde bylo zjištěno větší množství kompaktní strusky (lupa?), byl spojen

Entdeckt am 6. VII. 1929, untersucht am 6. 7 u. 8. Juli 1929.

Obr. 7. Nejdek (okr. Břeclav). Originály terénní dokumentace železářské pece

systémem na povrchu ústících otvorů, zřejmě přinášejících jak kyslíkem nasycený vzduch, tak i odvádějící zplynované zplodiny redukčního procesu. Odpichový otvor se pravděpodobně nalézal v menší části pece, která byla zničena těžbou cihlářské hlíny. Rozměry pece jsou odvoditelné z obou vyobrazení (obr. 6, 7).

Datování pece je výše uvedenými skutečnostmi ztíženo. Podle sdělení J. Ungra (Regionální muzeum v Mikulově) pochází z bývalé Czuckovy cihelny nálezy halátské, laténské, římské i hradištní. R. Pleiner (Archeologický ústav v Praze) se přiklonil k zařazení do doby římské, eventuálně i do pozdní doby laténské (jmenovaným děkuji za rady).

Jiří Waldhauser

Der Eisenhütten-Reduktionsofen aus Nejdk, Bez. Březlav, Südmähren. Der Autor publiziert die Ausgrabung eines metallurgischen Ofens, die im Jahre 1929 vom Amateur Ing. E. Gebauer vorgenommen wurde. Der Fund kann höchstwahrscheinlich in die römische Zeit oder in die späte Latène-Periode (nach der Klassifikation von R. Pleiner) datiert werden.

J. W.

Ke studiu archeologické problematiky severoruské vesnice

Studiem severoruské vesnice 10.—13. stol. na základě archeologického materiálu se soustavně zabýval kolektiv vědeckých a odborných pracovníků III. (slovansko-ruského) archeologického oddělení Státního historického muzea v Moskvě (dále GIM) od r. 1951 za vedení M. V. Fechnerové. Využití archeologického materiálu k řešení této otázky se ukázalo nezbytné, neboť pokusy historiků o vylíčení feudální vesnice na základě zlomkovitých písemných pramenů se jeví jako neúplné a nevěrohodné. Pracovní tým GIM se pokusil studiem sbírek z několika desítek muzeí a archivních záznamů o vykopávkách od konce 19. stol. veškerý nakupený materiál k danému tématu shromáždit, rozřadit podle jednotného systému, upřesnit jeho chronologii a provést příslušné historické zevšeobecnění na základě konfrontace archeologických, etnografických i historických fakt. Obtížnost úkolu spočívala nejenom v tom, že bylo nutné pracovat s ohromným množstvím archeologického materiálu masového výskytu často získaného v minulosti vykopávkami nedostatečně metodické úrovně, ale i v tom, že pro objasnění některých závažných témat bylo archeologických pramenů velmi málo nebo chyběly vůbec. Proto bylo nezbytné provádět i terénní výzkumy sídlišť, čímž se práce na úkolu stala dlouhodobou. Výsledkem téměř dvacetiletého úsilí jsou vedle řady článků v různých časopisech tři obsáhlé monografie, v nichž pod názvem „Očerki po istorii russkoj derevni X—XIII vv.“ (Moskva 1956, 1959, 1967) členové autorského kolektivu zpracovali nejzávažnější témata daného problému a přispěli tak k úplnějšímu a pravdivějšímu poznání vnitřního života staroruské vesnice, vývoji jejího hospodářství, geografických zvláštností jednotlivých oblastí atd.

První svazek monografie „Očerki po istorii russkoj derevni X—XIII vv.“, Trudy GIM, vyp. 32, Moskva 1956 (254 str., 38 obr., 9 map) byl věnován především všeobecnému přehledu selských osad doplněnému soupisem 137 městských, 371 venkovských osad a 1394 mohylových skupin, patřících k venkovským osadám (A. V. Uspenskaja, M. V. Fechnerová). Dále obsahoval obšírnou studii o selském hospodářství, tj. zemědělství a chovu dobytka se zaměřením na orné a živočišné nářadí, nálezy obilovin a zvířecích kostí a na zpracování hlavních produktů obou hlavních odvětví selského hospodářství (V. P. Levaševa). Poslední studie tohoto svazku byla věnována vedlejší hospodářské činnosti vesnice, tj. lovu, rybolovu a brněnítví s klasifikací archeologických dokladů této činnosti (V. A. Maľmová). Významným doplňkem tohoto svazku jsou mapy znázorňující rozsah lesů a bažin, půdních typů, obchodních cest, nalezišť X—XIII. stol. v severní Rusi. Recenzován byl tento svazek V. V. Sedovem, Sovetskaja archeologija 1958, No 1, str. 289 až 292, u nás M. Pichlerovou, Archeologické rozhledy 10, 1958, str. 272—273 a zčásti M. Beranovou, Vznik a počátky Slovanů 3, 1960, str. 364.

Druhý svazek „Očerki“, Trudy GIM, vyp. 33, Moskva 1959 (235 str., 42 obr., 4 mapy) pojednával o podomácké výrobě, vesnickém řemesle a obchodu. O tkalcovství píše na základě rozboru 85 zbytků látek a stužek z ovčí vlny a rostlinných vláken M. N. Vinson-Nečajeva. Tři další studie dávají přehled o zpracování kůží, kožešin a jiných druhů živočišných surovin (srst, kost, rohy), o využití dřeva, lýka, březové kůry v životě venkovanů a o získávání a uplatnění pomocných materiálů (smola, dehet, lep, rostlinná a minerální barviva) ve vesnické výrobě (V. P. Levaševa). Stať o vesnické metalurgii nejen popisuje archeologicky zjištělné zbytky metalurgické produkce, ale též rekonstruuje celý výrobní proces zejména prokazuje, že vesničtí metalurové zásobovali kovem městské řemeslníky (A. V. Uspenskaja). Pojednání o výrobě